

І. І. Нескородєва,
*к.е.н., доцент кафедри управління та адміністрування
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*
О. С. Пархоменко,
*к.е.н., доцент кафедри управління та адміністрування
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ВАЛЮТНИХ ТА ПОДАТКОВИХ УМОВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Одним із пріоритетних напрямів реформування в Україні є створення сприятливих умов для ведення бізнесу, зокрема податкових та валютних. Податкові та валютні умови є першочерговими умовами, які сприяють або перешкоджають веденню бізнесу в будь-якій країні, слугують інструментом забезпечення безпеки ведення бізнесу. Відповідно, обґрунтування системи показників з метою достовірного оцінювання податкових та валютних умов ведення безпечного бізнесу в Україні є серед важливих завдань у цій сфері.

У зв'язку з цим для забезпечення ефективного та безпечного підприємництва обумовлюється необхідність оцінювання податкових та валютних умов ведення бізнесу в Україні за допомогою такої системи показників, яка б повною мірою реально й достовірно відображала стан зазначених умов. Першим етапом є формування переліку показників оцінювання податкових та валютних умов ведення бізнесу на основі узагальнення науково-інформаційних джерел. Що стосується податкових умов: індекс легкості ведення бізнесу включає великий перелік показників, серед яких наявні показники, що дають можливість оцінити податкові умови ведення бізнесу [5]: запровадження бізнесу – процедури, час, витрати та мінімальний капітал для заснування підприємства; отримання кредиту – міць юридичних прав, глибина кредитної інформації; сплата податків – кількість податків, час на підготовку податкових звітів, загальний податок як частка прибутку; міжнародна торгівля – кількість документів, ви-

трати та час необхідний для експорту та імпорту; закриття підприємства – відсоток відшкодувань, час та додаткові витрати на закриття неплатоспроможної фірми.

Наприклад, рейтинг Tax Paying Rank (TPR) включає такі складові [12]: загальне податкове навантаження на суб'єктів господарювання (розраховується як співвідношення усіх податків, зборів, що сплачують суб'єкти господарювання та ВВП, створеного суб'єктами господарювання); кількість податкових платежів (загальна кількість податків, зборів, які необхідно сплатити суб'єкту господарювання за рік); час на сплату податків (загальна кількість годин, які суб'єкт господарювання витрачає на сплату податків, зборів або інших обов'язкових платежів).

За методикою податкового індексу Європейської Бізнес Асоціації оцінюють чотири фактори податкових умов ведення бізнесу (методика розраховується за результатами анкетування) [11]: оцінка якості податкового законодавства (наскільки податковий режим сприяв інвестиціям та веденню бізнесу); оцінка обтяжливості/легкості адміністрування податків (наскільки тяжко/легко підготувати податкову звітність та здійснити адміністрування податків); оцінка ступеню фіскального тиску (наскільки сильно впливають податкові органи на діяльність суб'єкта господарювання); оцінка якості податкового обслуговування (наскільки привітним та компетентним є персонал податкових органів, наскільки зрозумілими є їх відповіді, наскільки оперативно й зручно приймаються декларації та інші).

Індекс економічної свободи також включає певні показники, що дають можливість оцінити податкові умови ведення бізнесу, серед яких [14]: свобода бізнесу, податкова свобода, свобода інвестицій, фінансова свобода, свобода від корупції та свобода трудових стосунків.

Наступною складовою особливостей оцінювання легкості ведення бізнесу в Україні є валютні умови країни, оскільки, згідно із звітом Світового економічного форуму про Індекс глобальної конкурентоспроможності у 2017-2018 роках [2], одним із суттєвих факторів, які обмежують легкість ведення бізнесу в Україні, є регулю-

вання операцій з іноземною валютою, що релевантне з дослідженням Співки українських підприємців [7], де спрощення валютного контролю є вагомою передумовою для полегшення ведення бізнесу в країні. Водночас, відсутність критеріїв та системи показників для оцінки валютних умов ведення бізнесу обумовлюють необхідність дослідження кількісного вираження результату регулювання та умов сприяння веденню бізнесу, зважаючи на валютний аспект. Базовим показником, який характеризує умови ведення бізнесу є Індекс легкості ведення бізнесу (Doing Business) [1], недоліком якого є відсутність складової, що характеризує означені проблеми. Схожого принципу оцінювання умов ведення бізнесу дотримується Інститут економічних досліджень і політичних консультацій, при оцінюванні ділового клімату в Україні [3].

Згідно із даними досліджень умов ведення та розвитку малого і середнього підприємництва [9], стабільний курс національної грошової одиниці є однією з ключових валютних умов ведення бізнесу. Окрім стабільного курсу гривні, у контексті валютної лібералізації, зважаючи на результати роботи Співки українських підприємців [4], серед особливих показників, що характеризують валютні умови ведення бізнесу, можна визначити: розмір вимоги обов'язкового продажу валютної виручки експортерами; термін повернення валютної виручки; – розмір пені та штрафів при порушенні проведення касових операцій (перевищення граничної суми готівкових розрахунків, проведення розрахункових операцій на неповну суму продажу товару та ін.); розмір пені та штрафів у сфері зовнішньоекономічної діяльності (стягнений розмір пені за кожний день прострочення, відсоток до суми неодержаної виручки; обсяги продажу придбаної валюти уповноваженими банками протягом 5 робочих днів на міжбанківському валютному ринку України, збитки від призупинення зовнішньоекономічної діяльності).

Міжнародний банк реконструкції та розвитку та Всесвітній банк [13], у контексті формування умов ведення бізнесу, які стосуються зовнішньоекономічної діяльності, означає наступні показники: витрати часу на експорт та імпорт (дні); витрати на експорт та імпорт (в доларах США за контейнер). Розробка нової концепції валютного

законодавства [10] та створення умов для її впровадження обумовили формування переліку показників, що характеризують відповідні аспекти умов ведення бізнесу: обсяг продажу валютної виручки на МВР, %; кількість днів (строк) для резервування коштів для купівлі валюти клієнтам; максимальна сума знаття готівки в національній валюті; максимальна сума знаття готівки в іноземній валюті; максимальна сума продажу готівкової іноземної валюти; обсяг репатрійованих дивідендів.

Окрім розглянутих вище валютних умов ведення бізнесу, базуючись на представленні типових валютних операцій, наданих банками [6], доцільно означити такі показники, які характеризують достатність забезпечення бізнесу валютними ресурсами: обсяги депозитів в іноземній валюті; обсяги кредитів в іноземній валюті; відсоткова ставка за депозитами в іноземній валюті; відсоткова ставка за кредитами в іноземній валюті.

З позиції Національного банку України [8], основними параметрами, що формують валютні умови ведення бізнесу, є такі: стабільна національна грошова одиниця; розмір вимоги обов'язкового продажу валютної виручки експортерами; максимальна сума продажу готівкової іноземної валюти; обсяг репатрійованих дивідендів; максимальний строк для розрахунків за експорт/імпорт товарами; ліміт для бізнесу щодо інвестування за кордон на підставі однієї ліцензії та ін.

Враховуючи різноаспектний прояв оцінювання умов ведення бізнесу, запропоновано системне представлення показників оцінювання валютних і податкових умов ведення бізнесу (рис. 1). Валютні умови підприємництва характеризуються стабільністю національної грошової одиниці, заходами валютного регулювання і контролю, забезпеченістю валютними ресурсами; податкові умови – загальним станом чинного податкового законодавства, податковими умовами, релевантними зі стадіями розвитку підприємства, особливостями податкового навантаження. Здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами господарювання відбувається з урахуванням синтезу податково-валютних умов.

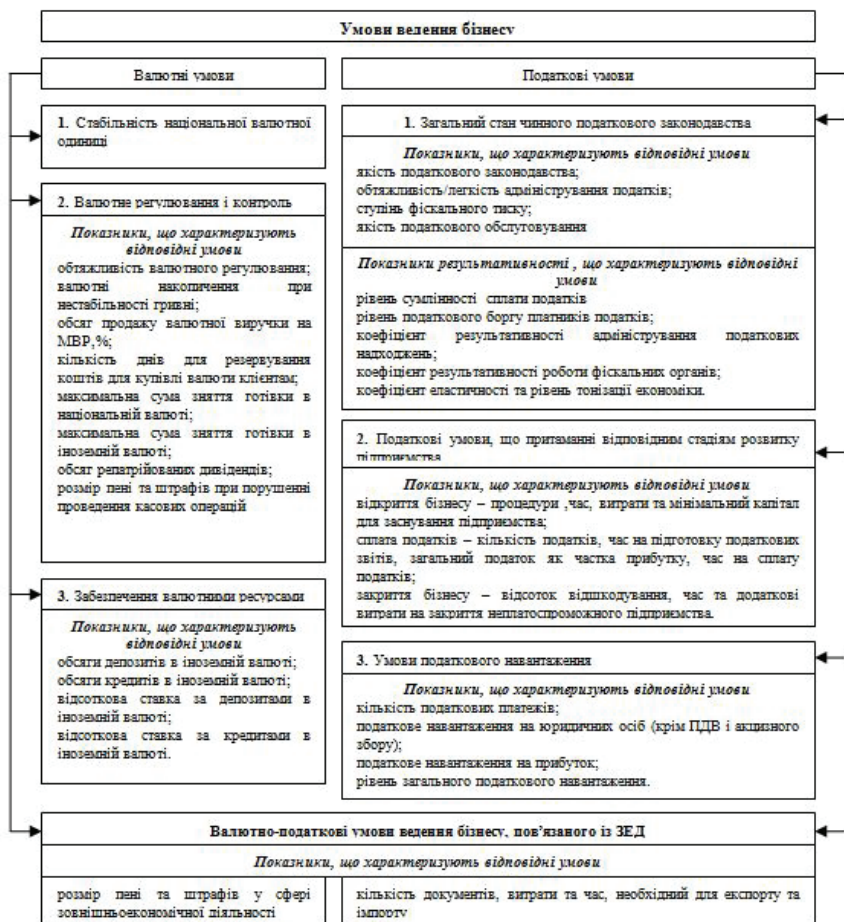

Рис. 1. Показники оцінювання валютних і податкових умов ведення бізнесу

Висновки. Таким чином, ґрунтуючись на результатах теоретичного узагальнення, аналізу чинних методик оцінювання умов функціонування підприємництва, доведено необхідність сингулярного відображення показників оцінювання, які категоріально характе-

ризують податкові та валютні умови ведення бізнесу в Україні як основи для розробки і доповнення діагностичного інструментарію комплексного оцінювання умов ведення бізнесу в країні.

Література

1. Doing Business 2017 Equal Opportunity for All / World Bank Group. URL: <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/Doing Business/Documents/Annual-Reports/English/DB17-Chapters/DB17-Mini-Book.pdf?la=en>.
2. Schwab Klaus The Global Competitiveness Report 2017-2018 / World Economic Forum. 373 p.
3. Беспалько В. Щорічна оцінка ділового клімату 2016: Національний та регіональний виміри / В. Беспалько, О. Кузяків, І. Федець, Н. Фреїк та ін. URL: http://www.ier.com.ua/files//Projects/2015/LEV/ABCA2017/ABCA2016_full_report.pdf.
4. Ведение бизнеса – 2011: улучшение условий для предпринимателей. Документ группы Всемирный банк. URL: <http://www.centri-synergy.cv.ua/wpcontent/uploads/2017/04/monitorung.pdf>.
5. Всесвітній банк Doing Business. URL: <http://russian.doingbusiness.org/>.
6. Дзюблюк О.В. Банки у системі організації валютних відносин: монографія. Тернопіль: ТЗОВ: «Терно-граф», 2014. 296 с.
7. Дослідження настроїв малого та середнього бізнесу. URL: <http://sup.org.ua/uploads/2017/11/599d8ac517bfde0088c3972bb486e058.pdf>.
8. Звіт Правління Національного банку України щодо проведення грошово-кредитної політики в першому півріччі 2017 р. Рішення Правління Національного банку України №439-рш від 13 лип. 2017 року. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=51942275>.
9. Звіт Про результати моніторингу умов ведення та розвитку малого і середнього підприємництва в м. Чернівцях. URL: <http://www.centri-synergy.cv.ua/wpcontent/uploads/2017/04/monitorung.pdf>
10. Концепція нового валютного регулювання. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=40253908>.
11. Податковий індекс травень-листопад 2017. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2017/12/Final_EBA_Tax_Index_November_2017_ukr.pdf.
12. Рейтинг Tax Paying Rank. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/services/tax/publications/paying-taxes-2018.html>.
13. ТОП-10 Вимог бізнесу до влади. Спілка українських підприємців. URL: <http://sup.org.ua/news-view>.
14. Україна в глобальних рейтингах. URL: <https://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/ratings/#cor>.